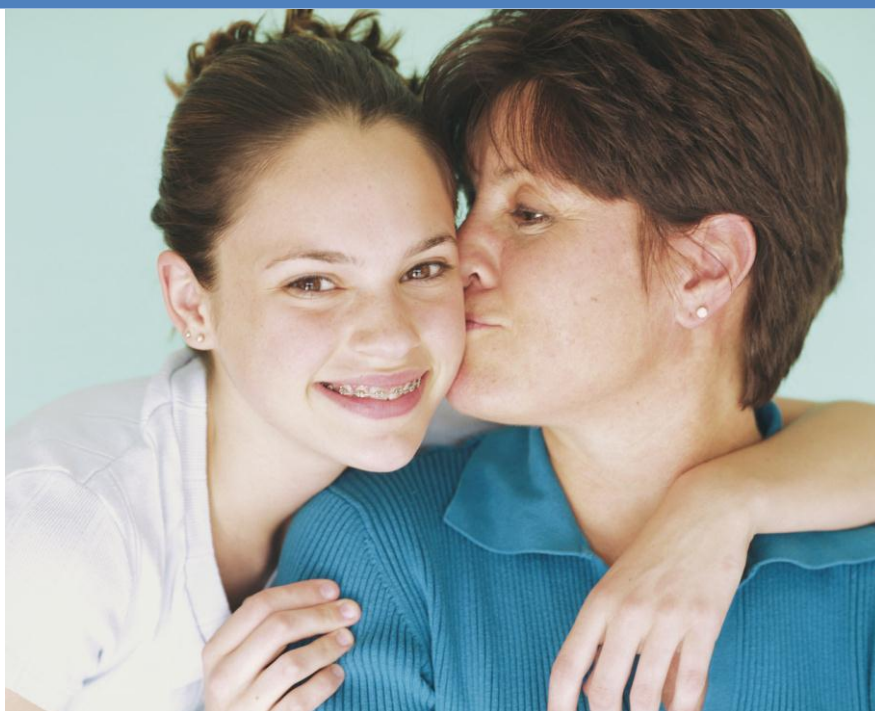

Povezanost socioekonomskog statusa roditelja i profesionalnih namjera učenika osmih razreda osnovne škole

Autori:
Monika Ivanović
Ivana Rajić-Stojanović

Hrvatski zavod za zapošljavanje,
listopad 2012.

SADRŽAJ

1. UVOD

- 1.1. Definicija i važnost cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja
- 1.2. Cjeloživotno profesionalno usmjeravanje u Hrvatskome zavodu za zapošljavanje
- 1.3. Roditelji i profesionalne namjere učenika

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

3. METODOLOGIJA

- 3.1. Sudionici istraživanja
- 3.2. Mjerni instrument

4. REZULTATI

- 4.1. Profesionalne namjere učenika osmih razreda osnovnih škola
- 4.2. Obrazovna razina i radni status roditelja
- 4.3. Povezanost socioekonomskog statusa roditelja i profesionalnih namjera učenika
 - 4.3.1. Povezanost obrazovne razine roditelja i profesionalnih namjera učenika
 - 4.3.2. Povezanost radnog statusa roditelja i profesionalnih namjera učenika

5. RASPRAVA

6. ZAKLJUČAK

- 7. **PRILOZI** – Grafički prikazi deskriptivnih pokazatelja razine obrazovanja i radnog statusa očeva i majki i profesionalnih namjera učenika osmih razreda osnovnih škola na području Republike Hrvatske, u razdoblju od 2009.-2012.

8. LITERATURA

1. UVOD

1.1 Definicija i važnost cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja

Gotovo svaki čovjek velik dio dana provodi u radu. Profesionalni status ga određuje kao pojedinca, određuje njegov socijalni položaj u društvu, materijalne prilike kao i zadovoljavanje njegovih potreba. Upravo je zato važno da je pojedinac zadovoljan i uspješan u svom poslu. No, nisu svi jednako uspješni u svim poslovima. Razlike u uspješnosti rezultat su čimbenika kao što su individualne razlike u interesima, motivaciji, stečenom znanju, sposobnostima i vještinama svakog pojedinca. U skladu s njima, čovjek se prilagođava specifičnostima rada (što obuhvaća aktivnosti profesionalnog usmjeravanja i selekcije radnika) ili se radni proces prilagođava čovjeku (što obuhvaća ergonomske znanosti).

Cjeloživotno profesionalno usmjeravanje je skup različitih aktivnosti koje pojedincima omogućuju identificiranje vlastitih interesa, kompetencija i mogućnosti u različito doba života, kako bi donijeli odluke o obrazovanju, osposobljavanju i zapošljavanju te upravljali vlastitom profesionalnom karijerom (Rezolucije Vijeća EU 2004, 2008). Aktivnosti profesionalnog usmjeravanja pružaju stručnu pomoć pojedincu u njegovom profesionalnom razvoju uzimajući u obzir psihofizičke osobine, znanja i vještine pojedinca baš kao i karakteristike rada i mogućnosti zapošljavanja. Konačni cilj je uspješan i zadovoljan pojedinac te društvo s racionalno i kvalitetno zadovoljenim potrebama za radnicima (usklađenost ponude i potražnje na tržištu rada). Pojavom koncepta cjeloživotnog učenja mijenja se i koncept profesionalnog usmjeravanja, odnosno nastaje pomak ka cjeloživotnom profesionalnom usmjeravanju (engl. *lifelong*) koje se ponavlja tijekom života i u mnogim fazama životnog vijeka, uključujući i treću dob (Plant, 2003). Koncept općeg životnog usmjeravanja (engl. *lifewide*) poduprijet je rastućom potražnjom za usmjeravanjem i intervencijama u mnogim sferama života, a ujedno je sve priznatiji i aspekt dubine profesionalnog usmjeravanja (engl. *depth*), odnosno činjenica da dijelom zalazi u osobnu sferu života pojedinca. Razvojem profesionalnog usmjeravanja nastaje prijelaz s teorije i prakse usmjerene na klijenta na konstruktivistički pristup cjeloživotnom profesionalnom usmjeravanju (Plant, 2003; McMahan & Patton, 2006), koji podrazumijeva usmjerenost na proces profesionalnog usmjeravanja, pri kojem osoba sama upravlja procesom preuzimajući odgovornost za razvoj vlastite karijere. Ovaj pristup se može dodatno ojačati upotrebom osobnih planova učenja (u vidu cjeloživotnog učenja).

U mnogim zemljama veliki broj usluga profesionalnog usmjeravanja pružaju javne službe za zapošljavanje (Sultana i Watts, 2006). Učinkovito profesionalno usmjeravanje dugoročno daje pozitivne rezultate, ali je njegovo istraživanje dugotrajan proces s nizom čimbenika koji djeluju kao intervenirajuće varijable. Dva najpoznatija istraživanja koja su potvrdila učinkovitost profesionalnog usmjeravanja su „Londonski“ i Birminghamski“ eksperimenti, koji su pokazali kako osobe koje su poslušale savjet dobiven profesionalnim usmjeravanjem dulje zadržavaju posao, zadovoljnije su poslom, a poslodavci su zadovoljniji njima (Šverko, 2000).

1.2 Cjeloživotno profesionalno usmjeravanje u Hrvatskome zavodu za zapošljavanje

Aktivnosti profesionalnog usmjeravanja Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje u radu s nezaposlenim osobama i tražiteljima zaposlenja te učenicima osnovnih i srednjih škola predstavljaju alat politike tržišta rada te doprinose usklađivanju vještina traženih na tržištu rada. Hrvatski zavod za zapošljavanje (u daljnjem tekstu Zavod) javna je ustanova koja obavlja poslove iz svoje djelatnosti kroz Središnji ured, 22 područna ureda i 96 ispostava. Nadzor nad zakonitošću rada i općim aktima Zavoda obavlja Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava.

Proces profesionalnog usmjeravanja obuhvaća procjenu sposobnosti, vještina i znanja (radi odabira obrazovnog programa, zapošljavanja ili upućivanja na profesionalnu rehabilitaciju), te unapređenje znanja i vještina upravljanja karijerom i aktivnog traženja posla kroz grupna i individualna savjetovanja. Potrebe stalnog usklađivanja i unapređenja kompetencija u promjenjivim uvjetima tržišta rada i sve

veća raznolikost ponude u obrazovanju dovode do povećane potrebe za planiranjem profesionalnog razvoja.

Profesionalno usmjeravanje učenika osnovne i srednje škole predstavlja tzv. "rane intervencije" i ima preventivno značenje kao pomoć pri donošenju odgovarajućih odluka o izboru obrazovnih programa i/ili zapošljavanja. Hrvatski zavod za zapošljavanje sustavno i organizirano već dugi niz godina provodi profesionalno usmjeravanje učenika završnih razreda osnovnih i srednjih škola te svih onih kojima je potrebna pomoć u odabiru, odnosno promjeni obrazovnog programa i/ili zanimanja. Profesionalno usmjeravanje učenika je organizirano kroz tzv. "sustav lijevka", odnosno korak po korak, a uključuje ispitivanje profesionalnih namjera učenika, profesionalno informiranje i profesionalno savjetovanje, odnosno tri međusobno povezane komponente. Profesionalno informiranje odnosi se na sustavno pružanje različitih informacija u vezi s izborom zanimanja i zapošljavanja, a profesionalno savjetovanje na usklađivanje psihofizičkih karakteristika pojedinca s objektivnim zahtjevima daljnjeg školovanja i mogućnosti zapošljavanja. Praćenjem učenika nakon procesa profesionalnog usmjeravanja evaluira se uspješnost primijenjenih metoda i postupaka.

Za uspješnu provedbu profesionalnog usmjeravanja potreban je timski rad pedagoga, psihologa, liječnika specijalista medicine rada i stručnih suradnika u školama i sustavu obrazovanja. Uz aktivnosti Zavoda, potrebna i suradnja različitih institucija u području obrazovanja i zapošljavanja - škole, fakulteti i druge obrazovne institucije, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Gradski ured za obrazovanje, Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Hrvatska gospodarska komora, Obrtnička komora, razne udruge koje pokrivaju djelatnosti ljudskog rada (udruženja poslodavaca, etničkih manjina, osoba s invaliditetom i dr.), ali i mnoge međunarodne institucije i udruženja (ELGPN, IAEVG, ICCDPP, CEDEFOP, ETF, itd.).

1.3 Roditelji i profesionalne namjere učenika

Važnost roditeljskog utjecaja na izbor karijere učenika je važna. Iako škola, vršnjaci i studentske zajednice imaju utjecaj na mlade osobe (na njihovu sliku o sebi i izbor zanimanja), očekivanja roditelja i percepcija strukovnog obrazovanja za vlastitu djecu često su ključne uloge u oblikovanju učeničkog izbora obrazovanja i/ili zapošljavanja (Ferry, 2006). U jednoj studiji (Creamer i Laughlin, 2005), taj utjecaj je nadjačao utjecaj učitelja, nastavnika i savjetnika za profesionalno usmjeravanje, koji vjerojatno imaju više informacija o području zapošljavanja i obrazovanja.

Već dugi niz godina postoji pretpostavka kako roditeljska dinamika i interakcije (primjerice razvoj i tip privrženosti) igraju značajnu ulogu na razvoj profesionalnih namjera učenika (Bratcher, 1982; Zingaro, 1983). Međutim, još uvijek nedostaju pregledni članci i empirijska istraživanja potrebna za razumijevanje dubine obiteljskog utjecaja na profesionalne namjere učenika (Whiston & Keller, 2004a). Prema nekim nalazima, provedeno je manje od dvjesto empirijskih studija od kada je prvi put istaknuta ideja o obiteljskom utjecaju na izbor karijere pojedinca prije sedamdesetak godina (Keller & Whiston, 2008).

Kako je izučavanje obiteljskih sustava postalo sve popularnije tijekom sredine i kasnog dvadesetog stoljeća, W. Bratcher je bio jedan od izvornih autora koji je naglašavao kako bi se teorija obiteljskih sustava mogla koristiti za dobivanje uvida u proces odlučivanja mladih o nastavku karijere. On se zalagao za ideju da je obitelj najmoćniji sustav kojem ljudska bića mogu pripadati te da kontinuirano utječe na razvoj pojedinca (Bratcher, 1982). Smatrao je da se mlade osobe koje su tijekom adolescencije razvile zdravu neovisnost od obitelji mogu više usredotočiti na tijek vlastite karijere i eksperimentiranja koja su potrebna adolescentu kako bi istražio moguća zanimanja.

Međutim, obiteljske disfunkcije (npr. zamršeni obiteljski odnosi ili neadekvatno razvijena privrženost) mogu spriječiti razvoj samoeфикаsnosti pojedinca prilikom traženja adekvatnog profesionalnog pravca ili prilikom donošenja odluka (Ryan, Solberg, & Brown, 1996). Koncept sigurnog odnosa s obitelji u

ranoj fazi razvoja, kako bi dijete razvilo potrebnu znatiželju i bilo u mogućnosti slobodno istraživati svijet, proizlazi iz teorije privrženosti (Ainsworth, 1989; Kracke, 1997).

Zingaro (1983) postavlja teoriju kako vrlo neodlučni učenici (npr. oni koji nisu u stanju odvojiti utjecaj drugih osoba i vlastiti proces donošenja odluka) mogu imati velikih teškoća pri donošenju odluka o daljnjem izboru karijere, s obzirom na to da ne mogu razdvojiti očekivanja svojih roditelja i vlastita, te postavljene ciljeve. Također, dodatni faktori obiteljske dinamike koji mogu znatno otežavati proces donošenja odluka kod učenika su pretjerana uključenost roditelja u učenikove planove o obrazovanju i/ili zapošljavanju, pretjerana briga i zaštićivanje te obiteljske kolizije pri čemu jedan roditelj s djetetom zauzima stav suprotan stavu drugog roditelja (Lopez i Andrews, 1987) .

Socioekonomski status je definiran prema trenutnim financijskim primanjima obitelji, kvalifikacijama roditelja (najvišoj postignutoj obrazovnoj razini) i statusu koji se vezuje uz pojedina zanimanja (Brown, Fukunaga, Umemoto, & Wicker, 1996). Socijalni status utječe na izbor zanimanja putem konkretnih čimbenika (novac, prijevoz, kvaliteta škole i sl.), kao i putem vrijednosti i očekivanja svakog pojedinca, pripadnika određene socioekonomske skupine.

Neka istraživanja su pokazala kako roditelji srednjeg ekonomskog statusa najčešće naglašavaju inicijativnost i autonomiju, dok roditelji nižeg ekonomskog statusa najčešće potiču konformizam. Ovaj način razmišljanja odražava se na prve poslove i radno iskustvo koje će učenici imati, vještine koje će razvijati, te u konačnici koje poslove će obavljati kada odrastu (Bryant, Zvonkovic i Reynolds, 2006; Hill, Ramirez i Dumka, 2003). Nalazi istraživanja Jacobsa i sur. (1991) ukazuju na zaključke kako djeca roditelja koji obavljaju poslove u području zdravstva (tzv. "bijele poslove") najčešće žele nastaviti obrazovanje upravo u tom području, za razliku od učenika čiji roditelji su obavljali manualne poslove (tzv. "plavi ovratnici"), a koji najčešće biraju poslove u istom području.

U novije vrijeme, spoznaja o utjecaju roditelja na profesionalne namjere učenika postaje sveobuhvatnija i uzima u obzir čitav kontekst donošenja odluka. Roditeljski utjecaj nije samo direktno usmjeren na izbor karijere, već je dio većeg višeslojnog sustava i svakodnevnog života.

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj ovoga rada je istražiti povezanost socioekonomskog statusa roditelja i strukture profesionalnih namjera učenika završnih razreda osnovnih škola u Republici Hrvatskoj, u razdoblju od 2009. do 2012. godine (obuhvaća školske godine 2009./2010., 2010./2011. i 2011./2012.).

U skladu s navedenim, postavili smo dva eksplorativna cilja:

1. Istražiti povezanost razine obrazovanja očeva i majki i profesionalnih namjera učenika
2. Istražiti povezanost radnog statusa očeva i majki i profesionalnih namjera učenika

3. METODOLOGIJA

Istraživanje profesionalnih namjera učenika osmih razreda osnovnih škola provodi se svake školske godine u razdoblju od listopada do prosinca tekuće godine. Provode ga savjetnici za profesionalno usmjeravanje 22 područna ureda Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje, koji djeluju na području 20 županija Republike Hrvatske i gradu Zagrebu, a u suradnji s osnovnim školama.

3.1 Sudionici istraživanja

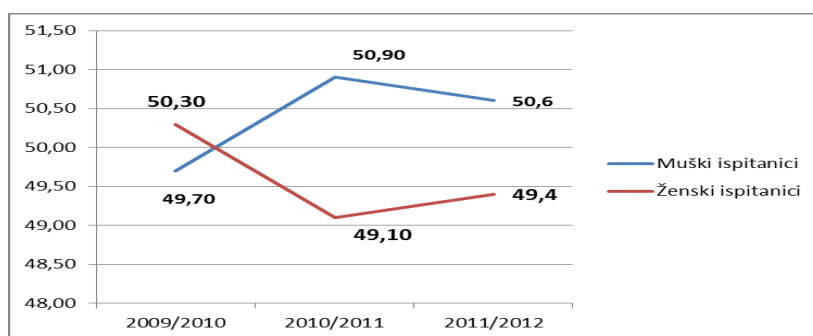
Riječi i pojmovi koji imaju rodno značenje korišteni u ovom radu odnose se jednako na muški i ženski rod bez obzira jesu li korišteni u muškom ili ženskom rodu.

U istraživanju su sudjelovali učenici osmih razreda osnovnih škola s područja cijele Republike Hrvatske. U statističku obradu uključeno je 8.818 učenika osmih razreda osnovne škole u šk. god. 2009./2010., 1.460 učenika u šk. god. 2010./2011. te 4.115 učenika u šk. god. 2011./2012.

Tabelarni prikaz br. 1 – Broj sudionika obuhvaćen istraživanjem profesionalnih namjera učenika u šk. god. 2009./2010., 2010./2011. i 2011./2012.

Broj sudionika obuhvaćen istraživanjem	2009/2010	2010/2011	2011/2012	Ukupno
Muški sudionici	4.383	743	2.081	7.207
Ženski sudionici	4.435	717	2.034	7.186
Ukupno	8.818	1.460	4.115	14.393

Ukupni uzorak sudionika obuhvaća 14.393 učenika, pri čemu je podjednak broj muških (50,10%) i ženskih sudionika (49,90%) obuhvaćen istraživanjem. U nastavku se nalazi grafički prikaz udjela muških i ženskih sudionika, koji je podjednak u sve tri školske godine (2009.-2012.).

Grafički prikaz br.1. – Prikaz postotnog udjela muških i ženskih sudionika obuhvaćen istraživanjem profesionalnih namjera u šk. god. 2009./2010., 2010./2011. i 2011./2012.

3.2 Mjerni instrument

Anketu o profesionalnim namjerama učenika završnih razreda osnovnih škola izradio je Hrvatski zavod za zapošljavanje s ciljem identifikacije učenika osnovnih škola kojima je potreban stručni savjet vezano uz odabir obrazovnog programa ili zanimanja, te je u uporabi na području cijele Republike Hrvatske. Anketiranje učenika završnih razreda osnovnih škola o njihovim profesionalnim namjerama prvi je korak u provođenju procesa profesionalnog usmjeravanja.

Provedbom anketa o profesionalnim namjerama učenika prikupljaju se sljedeći podaci:

1. *Dosadašnji školski uspjeh učenika*
2. *Interesi i hobiji učenika*
3. *Namjere učenika po završetku osnovne škole*
4. *Teškoće s kojima se učenik suočava pri donošenju odluke o izboru daljnjeg obrazovanja ili zapošljavanja*
5. *Potrebe za stručnom podrškom u procesu donošenja odluke*
6. *Zdravstveni i socioekonomski status učenika*
7. *Oblik školovanja, odnosno oblik nastavnog programa u koji je učenik bio uključen tijekom odgojno – obrazovnog procesa*
8. *Procjena potrebe za dodatnom stručnom podrškom učeniku i roditelju po pitanju donošenja odluke o izboru budućeg zanimanja.*

Anketne upitnike popunjavaju učenici i njihovi razrednici, a anketni obrazac se sastoji od dva dijela:

1. dio - popunjavaju učenici (odnosi se na demografske podatke poput dobi, spola, obrazovnog programa koji učenik pohađa i slično, te profesionalne namjere poput planova nakon osnovne škole, potrebe za uslugama profesionalnog usmjeravanja i dr.)

2. dio - popunjava razrednik ili stručni suradnik (odnosi se na zdravstvene i psihosocijalne karakteristike učenika te procjenu potrebe za profesionalnim usmjeravanjem učenika).

Upravo se takav način primjene ankete pokazao korisnim iz više razloga:

- identificiraju se učenici koji imaju potrebu za stručnom podrškom savjetnika za profesionalno usmjeravanje u procesu donošenja odluke o budućem obrazovanju i/ili zanimanju
- utvrđuju se i analiziraju profesionalne namjere učenika na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini u kontekstu obrazovne ponude i zahtjeva tržišta rada
- informiraju se relevantni dionici iz područja obrazovanja i gospodarstva na svim razinama o profesionalnim namjerama učenika s ciljem utjecanja na donošenje obrazovne politike.

Premda se anketom dobiva velik broj podataka o učenicima osmih razreda osnovnih škola, u ovom radu bit će prikazan samo dio podataka koji se odnosi na:

- a) profesionalne namjere učenika (popunjavaju učenici);
- b) obrazovni status očeva i majki (popunjavaju razrednici ili stručni suradnici škola);
- c) radni status očeva i majki (popunjavaju razrednici ili stručni suradnici škola).

4. REZULTATI

4.1. Profesionalne namjere učenika osmih razreda osnovnih škola

Profesionalne namjere učenika mogu se odnositi na odabranu vrstu škole (npr. gimnazija, umjetnička, strukovna) i obrazovni program (pr. tehničar nutricionist, kuhar) za koji se učenik opredijelio povodom nastavka daljnjeg obrazovanja. Pri tome treba imati na umu da iskazane profesionalne namjere ukazuju na želje i namjere učenika završnih razreda osnovne škole. Podaci o realiziranim upisima u prvi razred srednje škole nisu predmet ovog istraživanja.

Podaci prikazani u nastavku odnose se na mogućnosti odabira općeg, umjetničkog, četverogodišnjeg ili trogodišnjeg strukovnog obrazovanja, kao i na neodlučnost učenika prilikom odabira škole, namjere da se obrazovanje ne nastavi ili druge, nesvrstane odgovore. Radi jednostavnosti i razumljivosti rada, nismo navodili sve obrazovne programe koje su učenici odabrali, već smo se zadržali na razini vrste srednjoškolskog programa, kao što je prikazano u donjoj tablici.

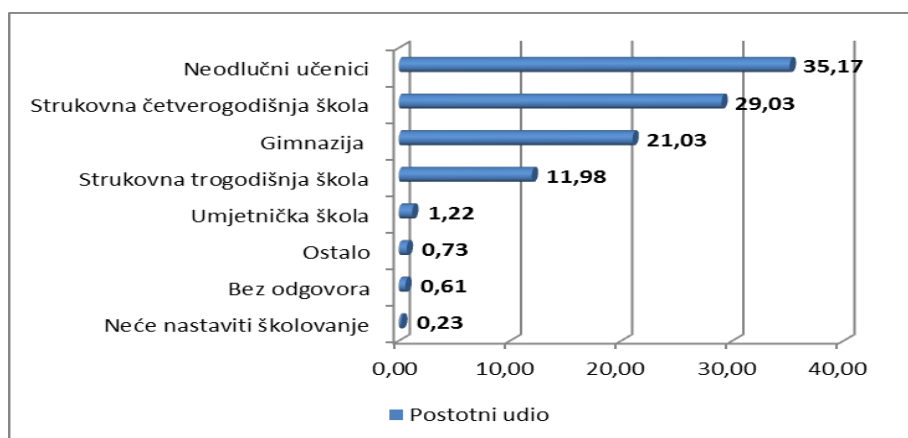
Tabelarni prikaz br. 2. Profesionalne namjere učenika osmih razreda za razdoblje od 2009. do 2012. godine

Profesionalne namjere učenika	Broj učenika	Postotni udio
Gimnazija	3.027	21,03
Umjetnička škola	175	1,22
Strukovna četverogodišnja škola	4.179	29,03
Strukovna trogodišnja škola	1.724	11,98
Neodlučni učenici	5.062	35,17
Neće nastaviti školovanje	33	0,23
Bez odgovora	88	0,61
Ostalo	105	0,73
Ukupno	14.393	100,00

Iz rezultata je vidljivo kako se najveći broj učenika može svrstati u kategoriju 'neodlučnih učenika' (35,17%), odnosno onih koji do trenutka popunjavanja ankete nisu donijeli odluku o nastavku školovanja ili željenom obrazovnom programu.

Kada govorimo o odabiru vrste obrazovnih programa, na prvom mjestu zastupljenosti interesa su četverogodišnji strukovni programi koje je odabralo 29,03% učenika. Nešto manji postotak učenika želio bi upisati gimnazijski obrazovni program (21,03% učenika), dok strukovne trogodišnje škole želi upisati 11,98% učenika. Najrjeđe su se učenici odlučivali za obrazovne programe umjetničkih škola (svega 1,22% učenika).

Najmanji broj učenika se prilikom odabira izjasnio kako nema namjeru nastaviti školovanje – svega 33 učenika (0,23%). Ujedno, vrlo mali broj učenika nije odgovorio na postavljeno pitanje - 88 učenika (0,61%), dok se 105 učenika (0,73%) učenika odlučilo za odgovor "ostalo" koji podrazumijeva programe koji nisu bili ponuđeni anketom (pr. program policijske škole i sl.).

Grafički prikaz br. 2. Prikaz postotnog udjela učenika osmih razreda prema odabiru vrste obrazovnog programa za razdoblje od 2009. do 2012. godine

4.2. Obrazovna razina i radni status roditelja

Iz dobivenih rezultata je vidljivo kako je najveći broj očeva anketiranih učenika završio srednju školu (73,20%), zatim stručni ili sveučilišni studij (15,69%), osmogodišnju školu (10,10%) dok najmanji udio očeva nema završenu osnovnu školu (1,01%). Najveći broj majki anketiranih učenika završio je srednju školu (68,46%), podjednak broj majki završio je stručni ili sveučilišni studij (15,36%) i osmogodišnju školu (15,10%), dok najmanji broj majki nema završenu osnovnu školu (1,08%).

Tabelarni prikaz br. 3. Razina obrazovanja roditelja u šk. god. 2009./2010., 2010./2011. i 2011./2012.

Razina obrazovanja roditelja	Otac		Majka	
	Broj	%	Broj	%
Nepotpuna osmogodišnja škola	145	1,01	155	1,08
Osmogodišnja škola	1.454	10,10	2.174	15,10
Srednja škola	10.536	73,20	9.853	68,46
Stručni ili sveučilišni studij	2.258	15,69	2.211	15,36
Ukupno	14.393	100,00	14.393	100,00

Kada govorimo o radnom statusu roditelja, iz dobivenih rezultata je vidljivo kako je najveći broj očeva zaposlen (78,08%). Nezaposleno je 13,90% očeva anketiranih učenika, dok je 8,02% svrstano pod kategoriju "ostalo" (uključuje umirovljenje roditelja, status hrvatskog vojnog branitelja, osobe s

invaliditetom, preminulog roditelja i slično). Vidljivo je kako je najveći broj majki zaposlen (62,54%). Nezaposleno je 35,76% majki anketiranih učenika, dok je tek 1,70% majki svrstano pod kategoriju "ostalo".

Općenito, možemo reći kako je veći broj zaposlenih očeva (78,08%) u odnosu na majke (62,54%), odnosno kako je znatno veći postotak nezaposlenih majki (35,76%) u odnosu na očeve (13,90%) u razdoblju od 2009. do 2012. godine što ukazuju i nalazi hi-kvadrat testa ($\chi^2= 209,17$, $df=1$, $p<0,01$).

Tabelarni prikaz br. 4. Radni status roditelja u šk. god. 2009./2010., 2010./2011. i 2011./2012.

Radni status roditelja	Otac		Majka	
	Broj	%	Broj	%
Zaposlen	11.238	78,08	9.002	62,54
Nezaposlen	2.001	13,90	5.147	35,76
Ostalo (mirovina, invaliditet i sl.)	1.154	8,02	244	1,70
Ukupno	14.393	100,00	14.393	100,00

Također, veći je broj očeva svrstan u kategoriju "ostalo" (8,02%) u odnosu na majke (1,70%), što može biti pokazatelj trenutnog statusa mirovinskih osiguranika u društvu (npr. broj očeva – umirovljenih hrvatskih branitelja).

4.3. Povezanost socioekonomskog statusa roditelja i profesionalne namjere učenika

Svrha ovog rada bila je ukazati na povezanost socioekonomskog statusa roditelja i strukture profesionalnih namjera učenika završnih razreda osnovnih škola. Pri tome su posebno prikazani rezultati utjecaja obrazovne razine i radnog statusa majki i očeva anketiranih učenika.

4.3.1. Obrazovna razina roditelja

Rezultati su pokazali kako su učenici čiji očevi imaju kvalifikacije niže razine (osnovna škola ili niže) u najvećem broju slučajeva neodlučni (40,40%), zatim odabiru strukovne trogodišnje (26,02%) te u nešto manjem udjelu strukovne četverogodišnje programe (24,77%). Učenici čiji očevi imaju kvalifikacije na razini srednje stručne spreme su također u najvećem broju slučajeva neodlučni (36,37%), a potom odabiru četverogodišnje strukovne programe (30,98%) ili gimnazijski obrazovni program (17,73%).

Tabelarni prikaz br. 5. Profesionalne namjere učenika osmih razreda u odnosu na obrazovnu razinu oca za razdoblje od 2009. do 2012. godine (N=14.393)

Profesionalne namjere učenika	Razina obrazovanja oca					
	OŠ ili manje		SSS		VSS	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Gimnazija	90	5,63	1.868	17,73	1.069	47,34
Umjetnička škola	9	0,56	130	1,23	36	1,59
Strukovna četverogodišnja škola	396	24,77	3.264	30,98	519	22,98
Strukovna trogodišnja škola	416	26,02	1.256	11,92	55	2,44
Neodlučni učenici	646	40,40	3.864	36,67	551	24,40
Neće nastaviti školovanje	16	1,00	17	0,16	0	0,00
Bez odgovora	14	0,88	60	0,57	12	0,53
Ostalo	12	0,75	77	0,73	16	0,71
Ukupno	1.599	100,00	10.536	100,00	2.258	100,00

Učenici čiji očevi imaju kvalifikacije u području visokog obrazovanja u najvećem broju slučajeva odabiru gimnazijski obrazovni program (47,34%), neodlučni su (24,40%) ili odabiru četverogodišnje strukovne programe (22,98%). Također, kako raste razina obrazovanja očeva smanjuje se broj učenika koji neće nastaviti školovanje, odnosno niti jedan učenik čiji otac ima kvalifikacije u području visokog obrazovanja se nije izjasnio kako neće nastaviti školovanje (tabelarni prikaz br. 5). Ujedno, s porastom razine obrazovanja očeva raste i tendencija odabira umjetničkih programa (s 0,53% na 1,59%).

Rezultati su pokazali kako su učenici čije majke imaju kvalifikacije niže razine (osnovna škola ili niže) u najvećem broju slučajeva neodlučni (43,37%), zatim odabiru strukovne trogodišnje (25,03%) te u nešto manjem udjelu strukovne četverogodišnje programe (24,56%). Učenici čije majke imaju kvalifikacije na razini srednje stručne sprema su također u najvećem broju slučajeva neodlučni (35,69%), potom odabiru četverogodišnje strukovne (31,61%) ili gimnazijski obrazovni program (18,76%). Učenici čije majke imaju kvalifikacije u području visokog obrazovanja u najvećem broju slučajeva odabiru gimnazijski obrazovni program (48,67%), neodlučni su (24,15%) ili odabiru četverogodišnje strukovne programe (22,25%). Također, porastom razine obrazovanja majki smanjuje se broj učenika koji neće nastaviti školovanje (tabelarni prikaz br. 6), a ujedno raste i tendencija odabira umjetničkih programa (s 0,73% na 1,72%).

Tabelarni prikaz br. 6. Profesionalne namjere učenika osmih razreda u odnosu na obrazovnu razinu majke za razdoblje od 2009. do 2012. godine (N=14.393)

Profesionalne namjere učenika	Razina obrazovanja majke					
	OŠ ili manje		SSS		VSS	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Gimnazija	103	4,42	1.848	18,76	1.076	48,67
Umjetnička škola	17	0,73	120	1,22	38	1,72
Strukovna četverogodišnja škola	572	24,56	3.115	31,61	492	22,25
Strukovna trogodišnja škola	583	25,03	1.096	11,12	48	2,17
Neodlučni učenici	1.010	43,37	3.517	35,69	534	24,15
Neće nastaviti školovanje	20	0,86	11	0,11	2	0,09
Bez odgovora	12	0,52	64	0,65	10	0,45
Ostalo	12	0,52	82	0,83	11	0,50
Ukupno	2.329	100,00	9.853	100,00	2.211	100,00

Usporedbom odabira obrazovnog programa učenika s obzirom na obrazovne razine očeva i majki, vidljivo je kako se dobiveni rezultati u velikoj mjeri poklapaju, odnosno trend odabira obrazovnih programa s obzirom na obrazovnu razinu očeva i majki je vrlo sličan.

Premda su rezultati pokazali kako su učenici u najvećem broju slučajeva neodlučni prilikom odabira daljnjeg obrazovanja (35,17% učenika na cjelokupnom uzorku), najmanje je neodlučnih učenika čiji očevi i majke imaju kvalifikacije u području visokog obrazovanja već navedeni učenici u najvećem broju slučajeva odabiru gimnazijski obrazovni program (47,34% i 48,67% učenika).

U Prilogu 1. nalaze se grafički prikazi podataka o razini obrazovanja očeva i majki te profesionalnim namjerama učenika osmih razreda osnovnih škola na području Republike Hrvatske, u razdoblju od 2009.-2012.

Željeli smo ujedno utvrditi postoje li statistički značajne razlike u profesionalnim namjerama učenika s obzirom na obrazovnu razinu očeva, odnosno majki. Kako bismo utvrdili značajnost razlika koristili smo hi-kvadrat test. Prilikom obrade je, radi jednostavnijeg prikaza rezultata, varijabla profesionalnih namjera učenika rekodirana u tri kategorije: gimnazija i umjetnička škola,

četverogodišnja i trogodišnja strukovna škola, te neodlučni učenici. Prikaz dobivenih rezultata nalazi se u nastavku.

Tabelarni prikaz br. 7. Prikaz rezultata hi-kvadrat testa - obrazovna razina očeva s obzirom na profesionalne namjere učenika za razdoblje od 2009. do 2012. godine (N=14.169)

Razina obrazovanja oca	Frekvencije	Rekodirane profesionalne namjere učenika			Ukupno
		Gimnazija i umjetnička škola	Strukovna škola	Neodlučni učenici	
Nezavršena i završena osnovna škola	Frekvencija	99	812	646	1557
	Očekivana f	351,9	649,0	556,1	1557,0
Srednja škola	Frekvencija	1998	4520	3864	10382
	Očekivana f	2346,2	4327,5	3708,3	10382,0
Stručni ili sveučilišni studij	Frekvencija	1105	574	551	2230
	Očekivana f	503,9	929,5	796,5	2230,0
Ukupno	Frekvencija	3202	5906	5061	14169
	Očekivana f	3202,0	5906,0	5061,0	14169,0

	Vrijednost	df	Značajnost
χ^2	1232,471 (a)	4	< 0,01

Rezultati su pokazali kako postoji statistički značajna razlika u profesionalnim namjerama učenika s obzirom na razinu obrazovanja očeva ($\chi^2 = 1232,471$; $df=4$; $p<0,01$). Učenici čiji očevi imaju kvalifikacije na razini nezavršene ili završene osnovne škole i srednje škole značajno češće odabiru četverogodišnje i trogodišnje strukovne škole. Učenici čiji očevi imaju kvalifikacije na razini stručnog ili sveučilišnog studija značajno češće odabiru gimnazije i umjetničke škole. Rezultati pojedinačnih hi-kvadrat testova su također statistički značajni na razini značajnosti od 1% (prikaz u nastavku).

Tabelarni prikaz br. 8. Prikaz rezultata pojedinačnih hi-kvadrat testova - utjecaj obrazovne razine očeva s obzirom na profesionalne namjere učenika za razdoblje od 2009. do 2012. godine (N= 14.169)

Razina obrazovanja očeva	Gimnazija / Strukovna škola	Strukovna škola / Neodlučni	Gimnazija / Neodlučni
Nezavršena i završena osnovna škola	$\chi^2 = 222,69$; $df=1$; $p<0.01$	$\chi^2 = 60,24$; $df=1$; $p<0.01$	$\chi^2 = 853,015$; $df=1$; $p<0.01$
Srednja škola	$\chi^2 = 55,472$; $df=1$; $p<0.01$	$\chi^2 = 15,1$; $df=1$; $p<0.01$	$\chi^2 = 211,64$; $df=1$; $p<0.01$
Stručni ili sveučilišni studij	$\chi^2 = 196,283$; $df=1$; $p<0.01$	$\chi^2 = 98,214$; $df=1$; $p<0.01$	$\chi^2 = 792,72$; $df=1$; $p<0.01$

U nastavku su prikazani rezultati hi kvadrat testa koji upućuje na postojanje statistički značajnih razlika u profesionalnim namjerama učenika s obzirom na razinu obrazovanja majki ($\chi^2 = 1430,450$; $df=4$; $p<0,01$). Slično kao i kod očeva, podaci ukazuju na slične tendencije odabira vrsta obrazovnih programa.

Tabelarni prikaz br. 9. Prikaz rezultata hi-kvadrat testa - obrazovna razina majki s obzirom na profesionalne namjere učenika za razdoblje od 2009. do 2012. godine (N=14.169)

Razina obrazovanja majki	Frekvencije	Rekodirane profesionalne namjere učenika			Ukupno
		Gimnazija i umjetnička škola	Strukovna škola	Neodlučni učenici	
Nezavršena i završena osnovna škola	Frekvencija	120	1155	1010	2285
	Očekivana f	516,4	952,4	816,2	2285,0
Srednja škola	Frekvencija	1968	4211	3517	9696
	Očekivana f	2191,2	4041,5	3463,3	9696,0
Stručni ili sveučilišni studij	Frekvencija	1114	540	534	2188
	Očekivana f	494,5	912,0	781,5	2188,0
Ukupno	Frekvencija	3202	5906	5061	14169
	Očekivana f	3202,0	5906,0	5061,0	14169,0

	Vrijednost	df	značajnost
χ^2	1430,450 (a)	4	< 0,01

Učenici čije majke imaju kvalifikacije na razini nezavršene ili završene osnovne škole i srednje škole značajno češće odabiru četverogodišnje i trogodišnje strukovne škole. Učenici čije majke imaju kvalifikacije na razini stručnog ili sveučilišnog studija značajno češće odabiru gimnazije i umjetničke škole. Rezultati pojedinačnih hi-kvadrat testova su također statistički značajni na razini značajnosti od 1% (prikaz u nastavku).

Tabelarni prikaz br. 10. Prikaz rezultata pojedinačnih hi-kvadrat testova - utjecaj obrazovne razine majki s obzirom na profesionalne namjere učenika za razdoblje od 2009. do 2012. godine (N=14.169)

Razina obrazovanja majki	Gimnazija / Strukovna škola	Strukovna škola / Neodlučni	Gimnazija / Neodlučni
Nezavršena i završena osnovna škola	$\chi^2 = 347.384$; df=1; p<0.01	$\chi^2 = 89.114$; df=1; p<0.01	$\chi^2 = 350.302$; df=1; p<0.01
Srednja škola	$\chi^2 = 29.844$; df=1, p<0.01	$\chi^2 = 7.944$; df=1, p<0.01	$\chi^2 = 23.568$; df=1, p<0.01
Stručni ili sveučilišni studij	$\chi^2 = 927.83$; df=1, p<0.01	$\chi^2 = 230.12$; df=1, p<0.01	$\chi^2 = 854.48$; df=1, p<0.01

Dodatno, rezultati Mann-Whitneyeva testa su pokazali kako postoji statistički značajna razlika između neodlučnih učenika i onih koji su donijeli odluku o upisu s obzirom na razinu obrazovanja očeva, odnosno majki. Općenito, roditelji učenika koji su donijeli odluku imaju višu razinu obrazovanja od učenika koji su neodlučni prilikom odabira obrazovnog programa i/ili vrste škole.

Tabelarni prikaz br. 11. Prikaz (ne)odlučnih učenika s obzirom na rekodiranu razinu obrazovanja oca za razdoblje od 2009. do 2012. godine

	Rekodirane profesionalne namjere učenika završnih razreda osnovne škole-neodlučni i ostali	N	Srednji rang
Rekodirana razina obrazovanja oca	odlučio/la što će upisati	9108	7313,89
	neodlučni	5061	6673,08
Ukupno		14169	

	Rekodirana razina obrazovanja oca
Mann-Whitney U	20963076,500
Z-vrijednost	-11,523
Značajnost	< 0,01

	Rekodirane profesionalne namjere učenika završnih razreda osnovne škole-neodlučni i ostali	N	Srednji rang
Rekodirana razina obrazovanja majke	odlučio/la što će upisati	9108	7373,97
	neodlučni	5061	6564,96
Ukupno		14169	

	Rekodirana razina obrazovanja majke
Mann-Whitney U	20415875,500
Z-vrijednost	-13,765
Značajnost	< 0,01

4.3.2. Radni status roditelja

Rezultati su pokazali kako su učenici čiji su očevi zaposleni u najvećem broju slučajeva neodlučni (34,17%), odabiru strukovne četverogodišnje (29,25%) a zatim gimnazijski obrazovni program (23,29%). Učenici čiji očevi su nezaposleni su također u najvećem broju slučajeva neodlučni (40,78%), a zatim odabiru četverogodišnje strukovne programe (27,29%) ili trogodišnje strukovne programe (18,79%).

Tabelarni prikaz br. 11. Profesionalne namjere učenika osmih razreda u odnosu na radni status očeva za razdoblje od 2009. do 2012. godine (N=14.393)

Profesionalne namjere učenika	Radni status oca					
	Zaposlen		Nezaposlen		Ostalo	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Gimnazija	2.617	23,29	202	10,09	208	18,02
Umjetnička škola	150	1,33	16	0,80	9	0,78
Strukovna četverogodišnja škola	3.287	29,25	546	27,29	346	29,98
Strukovna trogodišnja škola	1.179	10,49	376	18,79	172	14,90
Neodlučni učenici	3.840	34,17	816	40,78	405	35,10
Neće nastaviti školovanje	19	0,17	13	0,65	1	0,09
Bez odgovora	67	0,60	13	0,65	6	0,52
Ostalo	79	0,70	19	0,95	7	0,61
Ukupno	11.238	100,00	2.001	100,00	1.154	100,00

Učenici čiji očevi pripadaju skupini "ostalo" (uključuje umirovljenje roditelja, status hrvatskog vojnog branitelja, osobe s invaliditetom, preminulog roditelja i slično) su u najvećem broju slučajeva neodlučni (35,10%), odabiru četverogodišnje strukovne programe (29,98%) ili gimnazijski obrazovni program

(18,02%). Najveći broj učenika koji su se izjasnili kako neće nastaviti školovanje (0,65%) pripada skupini učenika čiji su očevi nezaposleni. Ujedno, najveću učestalost odabira umjetničkih programa (1,33%) pokazuju učenici čiji su očevi zaposleni.

Rezultati su pokazali kako su učenici čije su majke zaposlene u najvećem broju slučajeva neodlučni (33,11%), a zatim odabiru strukovne četverogodišnje (29,63%) i gimnazijski obrazovni program (25,63%). Učenici čije majke su nezaposlene su također u najvećem broju slučajeva neodlučni (39,23%), a zatim odabiru četverogodišnje strukovne programe (28,23%) ili trogodišnje strukovne programe (17,18%). Ovi rezultati su sukladni rezultatima profesionalnih namjera učenika u odnosu na radni status očeva.

Učenici čije majke pripadaju skupini "ostalo" su u najvećem broju slučajeva neodlučni (39,75%) ili odabiru četverogodišnje (24,18%) i trogodišnje strukovne programe (19,26%). Najveći broj učenika koji su se izjasnili kako neće nastaviti školovanje (0,64%) pripada skupini učenika čije su majke nezaposlene (trend vidljiv i kod učenika čiji su očevi nezaposleni). Ujedno, najveću učestalost odabira umjetničkih programa (1,42%) pokazuju učenici čije su majke zaposlene (ponovo, trend vidljiv i kod učenika čiji su očevi zaposleni).

Tabelarni prikaz br. 12. Profesionalne namjere učenika osmih razreda u odnosu na radni status majki za razdoblje od 2009. do 2012. godine (N=14.393)

Profesionalne namjere učenika	Radni status majke					
	Zaposlena		Nezaposlena		Ostalo	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Gimnazija	2.307	25,63	648	12,59	36	14,75
Umjetnička škola	128	1,42	44	0,85	3	1,23
Strukovna četverogodišnja škola	2.667	29,63	1.453	28,23	59	24,18
Strukovna trogodišnja škola	796	8,84	884	17,18	47	19,26
Neodlučni učenici	2.981	33,11	2.019	39,23	97	39,75
Neće nastaviti školovanje	10	0,11	23	0,45	0	0,00
Bez odgovora	53	0,59	32	0,62	1	0,41
Ostalo	60	0,67	44	0,85	1	0,41
Ukupno	9.002	100,00	5.147	100,00	244	100,00

Usporedbom odabira obrazovnog programa učenika s obzirom na radni status oca ili majke, vidljivo je kako se dobiveni rezultati u velikoj mjeri poklapaju, međutim postoji razlika između utjecaja očeva i majki s obzirom na njihov radni status u slučaju kada majke i očevi pripadaju skupini roditelja koji pripadaju skupini "ostalo". Dakle, učenici čije majke pripadaju ovoj skupini između tri najčešća programa odabiru trogodišnje strukovne programe, dok učenici čiji očevi pripadaju ovoj skupini između tri najčešća programa odabiru gimnazijski obrazovni program.

U Prilogu 2. nalaze se grafički prikazi radnog statusa očeva i majki s obzirom na profesionalne namjere učenika osmih razreda osnovnih škola na području Republike Hrvatske, u razdoblju od 2009.-2012.

Ujedno smo željeli utvrditi postoje li statistički značajne razlike u profesionalnim namjerama učenika s obzirom na radni status očeva, odnosno majki. Kako bismo utvrdili značajnost razlika koristili smo hi-kvadrat test, prilikom čega su iz obrade izbačene varijable s vrlo malim brojem frekvencija (neće nastaviti školovanje i bez odgovora) radi opravdanosti statističke obrade, kao i varijabla "ostalo". Naime, varijabla ostalo je sastavljena od više pojedinačnih varijabli, a kako one nisu pojedinačno izdvojene, nismo smatrali opravdanim računati statističku značajnost utjecaja zbirne varijable.

Prilikom obrade je radi lakšeg i jednostavnijeg prikaza rezultata varijabla profesionalnih namjera učenika rekodirana u tri kategorije: gimnazija i umjetnička škola, četverogodišnja i trogodišnja strukovna škola, te neodlučni učenici. Prikaz dobivenih rezultata nalazi se u nastavku.

Rezultati su pokazali kako postoji statistički značajna razlika u profesionalnim namjerama učenika s obzirom na radni status očeva ($\chi^2 = 180.714$; $df=2$; $p<0,01$). Učenici čiji su očevi zaposleni češće biraju gimnaziju, dok učenici čiji su očevi nezaposleni češće biraju strukovnu školu te su češće neodlučni.

Tabelarni prikaz br. 13. Prikaz rezultata hi-kvadrat testa - radni statusa očeva s obzirom na profesionalne namjere učenika za razdoblje od 2009. do 2012. godine (N=13.029)

Radni status očeva	Frekvencije	Rekodirane profesionalne namjere učenika			Ukupno
		Gimnazija i umjetnička škola	Strukovna škola	Neodlučni učenici	
Zaposlen	Frekvencija	2767	4466	3840	11073
	Očekivana f	2536,9	4579,1	3957,0	11073,0
Nezaposlen	Frekvencija	218	922	816	1956
	Očekivana f	448,1	808,9	699,0	1956,0
Ukupno	Frekvencija	2985	5388	4656	13029
	Očekivana f	2985,0	5388,0	4656,0	13029,0

	Vrijednost	df	Značajnost
χ^2	180,714 (a)	2	<0,01

Rezultati pojedinačnih hi-kvadrat testova su također statistički značajni na razini značajnosti od 1% (prikaz u nastavku).

Tabelarni prikaz br. 14. Prikaz rezultata pojedinačnih hi-kvadrat testova - radni status očeva s obzirom na profesionalne namjere učenika za razdoblje od 2009. do 2012. godine (N=13.029)

Radni status očeva	Gimnazija / Strukovna škola	Strukovna škola / Neodlučni	Gimnazija / Neodlučni
Zaposlen	$\chi^2 = 23.664$; $df=1$; $p<0.01$	$\chi^2 = 6.253$; $df=1$; $p<0.01$	$\chi^2 = 24.33$; $df=1$; $p<0.01$
Nezaposlen	$\chi^2 = 133.97$; $df=1$; $p<0.01$	$\chi^2 = 35.397$; $df=1$; $p<0.01$	$\chi^2 = 137.74$; $df=1$; $p<0.01$

Nadalje, rezultati su pokazali kako postoji statistički značajna razlika u profesionalnim namjerama učenika s obzirom na radni status majki ($\chi^2 = 310,120$; $df=2$; $p<0,01$). Učenici čije majke su zaposlene češće biraju gimnazije, dok učenici čije su majke nezaposlene češće biraju strukovne škole te su češće neodlučni.

Tabelarni prikaz br. 15. Prikaz rezultata statističke obrade radnog statusa majki s obzirom na profesionalne namjere učenika za razdoblje od 2009. do 2012. godine (N=13.927)

Radni status majki	Frekvencije	Rekodirane profesionalne namjere učenika			Ukupno
		Gimnazija i umjetnička škola	Strukovna škola	Neodlučni učenici	
Zaposlena	Frekvencija	2435	3463	2981	8879
	Očekivana f	2016,5	3697,7	3164,7	8879,0
Nezaposlena	Frekvencija	728	2337	1983	5048
	Očekivana f	1146,5	2102,3	1799,3	5048,0
Ukupno	Frekvencija	3163	5800	4964	13927
	Očekivana f	3163,0	5800,0	4964,0	13927,0

	Vrijednost	df	Značajnost
χ^2	310,120 (a)	2	<0,01

Rezultati pojedinačnih hi-kvadrat testova su također statistički značajni na razini značajnosti od 1% (prikaz u nastavku).

Tabelarni prikaz br. 16. Prikaz rezultata pojedinačnih hi-kvadrat testova - radni statusa majki s obzirom na profesionalne namjere učenika za razdoblje od 2009. do 2012. godine (N=13.927)

Radni status majki	Gimnazija / Strukovna škola	Strukovna škola / Neodlučni	Gimnazija / Neodlučni
Zaposlena	$\chi^2 = 101.75$; df=1; p<0.01	$\chi^2 = 25.56$; df=1; p<0.01	$\chi^2 = 97.518$; df=1; p<0.01
Nezaposlena	$\chi^2 = 178.964$; df=1, p<0.01	$\chi^2 = 44.957$; df=1, p<0.01	$\chi^2 = 171.517$; df=1, p<0.01

Iz ovih rezultat je također vidljiva vrlo slična tendencija odabira vrsta škola s obzirom na radni status očeva i majki. Iz tog razloga nije računata statistička značajnost razlika dobivenih rezultata o profesionalnim namjerama učenika s obzirom na obrazovnu razinu i radni status majki i očeva.

5. RASPRAVA

Jedan od ciljeva ovog rada bio je ukazati na strukturu profesionalnih namjera učenika završnih razreda osnovnih škola u Republici Hrvatskoj za šk. god. 2009./2010., 2010./2011. i 2011./2012. Iz dobivenih rezultata vidljivo je kako je najveći broj onih učenika koji se mogu svrstati u kategoriju 'neodlučnih učenika' (35,17%), odnosno učenika koji do trenutka popunjavanja ankete nisu donijeli odluku o nastavku školovanja ili željenom obrazovnom programu. Također, interes za pojedinim obrazovnim područjima vrlo je sličan u sve tri školske godine. Osim neodlučnih učenika, najveći broj učenika odlučio je upisati četverogodišnji strukovni program (29,03%), gimnazijski obrazovni program (21,03%) a zatim strukovni trogodišnji program (11,98%). Najrjeđe su se učenici odlučivali za obrazovne programe umjetničkih škola (1,22%), a svega 0,23% učenika izjasnilo se kako ne želi nastaviti srednjoškolsko školovanje.

Drugi važan cilj bio je prikazati povezanost socioekonomskog statusa roditelja i profesionalnih namjera učenika. Još 1984. godine su Schulenberg, Vondracek i Crouter postavili teoriju kako je socioekonomski status roditelja jedan od glavnih prediktora profesionalnih namjera učenika. Ovaj koncept temelji se na pretpostavci da roditelji različitih socioekonomskih statusa razvijaju različite socijalne i kulturne vrijednosti, a temeljem vlastitog socijalnog statusa. Posljedično, roditelji prenose vlastite socijalne vrijednosti svojoj djeci, pripremajući ih za slična zanimanja unutar pojedine socijalne strukture (Wright & Wright, 1976).

Dobiveni rezultati su pokazali kako postoji statistički značajna razlika u profesionalnim namjerama učenika s obzirom na obrazovnu razinu i radni status roditelja. Kada govorimo o obrazovnoj razini roditelja, rezultati su pokazali kako učenici čiji roditelji imaju kvalifikacije u području visokog obrazovanja u najvećem broju slučajeva odabiru gimnazijski obrazovni program. Također, s porastom razine obrazovanja roditelja smanjuje se udio učenika koji neće nastaviti školovanje, a raste i tendencija odabira umjetničkih programa. Usporedbom odabira obrazovnog programa učenika s obzirom na obrazovnu razinu oca ili majke, vidljivo je kako se dobiveni rezultati u velikoj mjeri poklapaju, tj. kako su tendencije vrlo slične.

Utvrđeno je kako postoje statistički značajne razlike u neodlučnosti učenika prilikom odabira srednjoškolskog obrazovnog programa u ovisnosti o obrazovnoj razini roditelja, odnosno najviše je neodlučnih učenika čije majke i očevi imaju kvalifikacije na razini niže ili srednje stručne spreme. Nadalje, rezultati obrade su ukazali kako učenici koji su donijeli profesionalnu odluku (nisu neodlučni) imaju očeve i majke s višim razinama obrazovanja. Ovi rezultati mogu ukazivati na "dvostruko privlačenje i odbijanje", odnosno nemogućnost odabira između nastavka obrazovanja nakon završene srednje škole (što učenicima predstavlja izazov, ali i nesigurnost u vidu daljnjeg zapošljavanja) i stjecanja kvalifikacija na razini srednje stručne spreme (što osigurava brži izlazak na tržište rada, ali dugoročno može značiti manje prilike za napredovanje u profesionalnoj karijeri).

Ujedno smo istražili postoji li statistički značajna razlika između odabira gimnazijskog obrazovnog programa s obzirom na obrazovnu razinu očeva, odnosno majki. U oba slučaja, razlika se pokazala statistički značajnom, odnosno učenici čiji očevi i majke imaju kvalifikacije u području visokog obrazovanja značajno češće odabiru gimnazijski obrazovni program što pokazuje tendenciju nastavka obrazovanja nakon završetka srednje škole.

Dobiveni rezultati idu u prilog činjenici kako je socioekonomski status roditelja direktno ili indirektno povezan s procesom donošenja odluka o daljnjem izboru karijere učenika, što je u skladu s ranijim istraživanjima. Naime, u mnogim istraživanjima se pokazalo kako nije važna samo poruka koju roditelji usmeno prenose svojoj djeci već i što sami čine i kako se odnose prema pojedinim zanimanjima (Polson & Jurich, 1980). Nadalje, razumijevanje očekivanja svojih roditelja također utječe na odabir zanimanja, u ovisnosti o potrebi učenika da se složi ili suprotstavi želji roditelja (Mau, Hitchcock, & Calvert, 1998; Penick & Jepsen, 1992).

Dodatna varijabla relevantna za odabir karijere je i radni status roditelja. Financijski stres, kao posljedica nepovoljnog socioekonomskog statusa roditelja, ima određenu ulogu u učeničkoj preferenciji zanimanja ili obrazovnog programa. Kada govorimo o radnom statusu roditelja, rezultati su pokazali kako učenici čiji su roditelji zaposleni u najvećem broju slučajeva odabiru strukovne četverogodišnje ili gimnazijski obrazovni program. Učenici čiji roditelji su nezaposleni su u najvećem broju slučajeva neodlučni ili odabiru četverogodišnje i trogodišnje strukovne programe.

Usporedbom odabira obrazovnog programa učenika s obzirom na radni status oca ili majke, vidljivo je kako dobiveni rezultati u velikoj mjeri ukazuju na slične tendencije pri odabiru obrazovnog programa, međutim postoji razlika između roditelja u slučaju kada majke i očevi pripadaju skupini roditelja koji pripadaju skupini "ostalo" (u mirovini, status hrvatskog vojnog branitelja, osobe s invaliditetom, preminulog roditelja i slično). Utjecaj majki očituje se u odabiru strukovnih četverogodišnjih i trogodišnjih škola, dok se utjecaj očeva očituje u odabiru strukovnih četverogodišnjih ili gimnazijskih obrazovnih programa. Mogli bismo zaključiti kako očevi prenose više aspiracije ili očekivanja pri čemu radni status i očeva i majki značajno utječe na odabir obrazovnog programa.

Statistička obrada rezultata pokazala je kako postoji statistički značajna razlika u profesionalnim namjerama učenika s obzirom na radni status očeva ($\chi^2 = 180.714$; $df=2$; $p<0,01$) i majki ($\chi^2 = 310,120$; $df=2$; $p<0,01$). Učenici čiji su roditelji zaposleni češće biraju gimnazijski i umjetnički obrazovni program, dok učenici čiji su roditelji nezaposleni češće biraju strukovne škole te su češće neodlučni. Kako gimnazijski obrazovni program ne donosi stručnu kvalifikaciju, nakon završene gimnazije uputno bi bilo dodatno završiti višu školu ili fakultet kako bi se stekla kvalifikacija i osigurao bolji plasman na tržištu rada. Ovaj rezultat može se objasniti time da zaposlenost roditelja donekle može osigurati visokoškolsko obrazovanje koje je samo po sebi dugotrajno i financijski zahtjevno. Za razliku od njih, učenici čiji roditelji su nezaposleni najvjerojatnije žele čim prije osigurati stjecanje strukovne kvalifikacije i ostvariti brži izlazak na tržište rada kako bi se, između ostalog, i financijski osamostalili.

Ovi rezultati su u skladu s ranijim istraživanjima. Analizirajući odgovore djece u dobi između 5 i 14 godina, iz obitelji koje su pripadale srednjem ili nižem socijalnom statusu, Weinger (2000) je zaključio kako djeca iz obitelji srednjeg socioekonomskog statusa očekuju pomoć roditelja pri stjecanju kvalifikacija te se u budućnosti vide u sličnim zanimanjima kao i njihovi roditelji. Učenici iz obitelji s vrlo niskim prihodima nemaju u vidu nastavak visokoškolskog obrazovanja budući da im roditelji nemaju mogućnosti financijski osigurati visokoškolsko obrazovanje, što također ide u prilog činjenici kako učenici usvajaju poruke o mogućnostima odabira obrazovanja i/ili zanimanja na temelju utjecaja roditeljskog socioekonomskog statusa.

6. ZAKLJUČAK

Istraživanje profesionalnih namjera učenika osmih razreda osnovnih škola provedeno je u razdoblju od 2009. do 2012. godine, u 22 područna ureda Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje. Ukupno su obrađene 14.393 ankete u šk. god. 2009./2010., šk. god. 2010./2011. i šk. god. 2011./2012. godini.

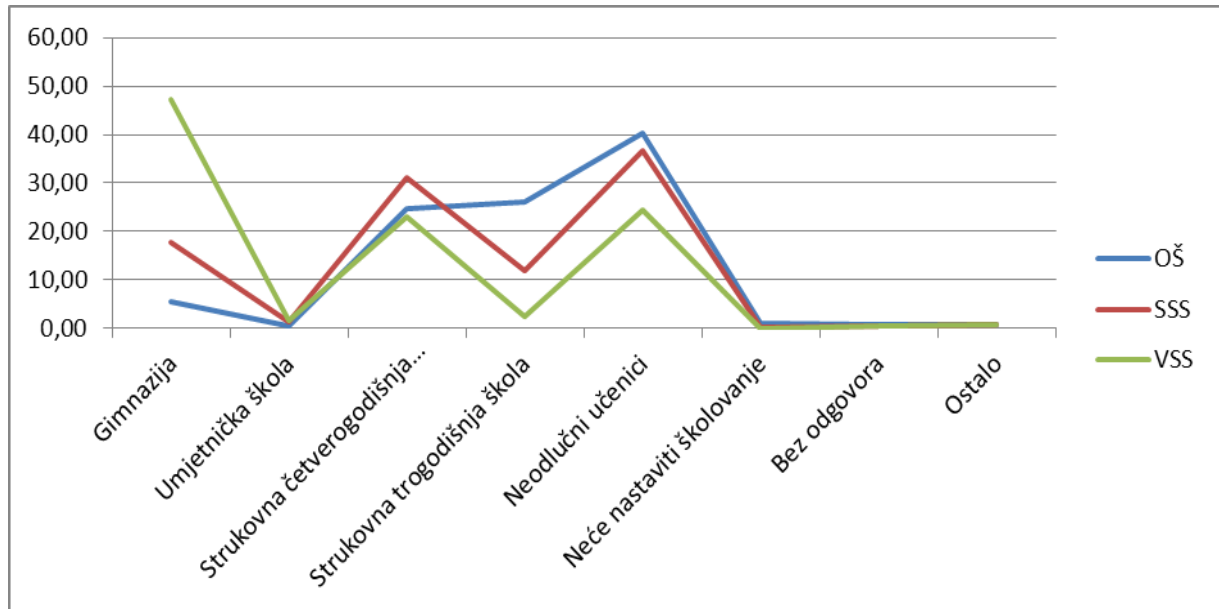
Iz dobivenih rezultata vidljivo je kako se najveći broj učenika može svrstati u kategoriju 'neodlučnih učenika' (35,17%), odnosno onih koji do trenutka popunjavanja ankete nisu donijeli odluku o nastavku školovanja ili željenom obrazovnom programu. Prema zastupljenosti interesa slijede četverogodišnji strukovni programi (29,03%), gimnazijski obrazovni programi (21,03%) i trogodišnji strukovni programi (11,98%). Najrjeđe su se učenici odlučivali za obrazovne programe umjetničkih škola (1,22%) a najmanji broj učenika (0,23%) se prilikom odabira izjasnio kako nema namjeru nastaviti školovanje. Dobiveni rezultati su ukazali kako postoji statistički značajna razlika u profesionalnim namjerama učenika s obzirom na obrazovnu razinu i radni status roditelja. Kada govorimo o obrazovnoj razini roditelja, učenici čiji roditelji imaju kvalifikacije u području visokog obrazovanja u najvećem broju slučajeva odabiru gimnazijski obrazovni program. Također, s porastom razine obrazovanja roditelja smanjuje se udio učenika koji neće nastaviti školovanje a raste i tendencija odabira umjetničkih programa. Usporedbom odabira obrazovnog programa učenika s obzirom na obrazovnu razinu očeva i majki, vidljivo je kako su dobiveni rezultati u velikoj mjeri sukladni, odnosno kako očevi i majke na sličan način utječu na profesionalne namjere učenika.

Usporedbom odabira obrazovnog programa učenika s obzirom na radni status očeva i majki, vidljivo je kako su dobiveni rezultati također u velikoj mjeri sukladni. Učenici čiji su roditelji zaposleni u najvećem broju slučajeva odabiru strukovne četverogodišnje ili gimnazijske obrazovne programe, dok učenici čiji su roditelji nezaposleni najčešće odabiru četverogodišnje i trogodišnje strukovne programe. Kako gimnazijski obrazovni program ne donosi stručnu kvalifikaciju, nakon završene gimnazije uputno bi bilo dodatno nastaviti visokoškolsko obrazovanje kako bi se stekla kvalifikacija i osigurao bolji plasman na tržištu rada. U ovom slučaju zaposlenost roditelja donekle može osigurati nastavak visokoškolskog obrazovanja, za razliku od učenika čiji roditelji su nezaposleni, a koji teže stjecanju strukovne kvalifikacije i bržem izlasku na tržište rada kako bi se, između ostalog, i financijski osamostalili.

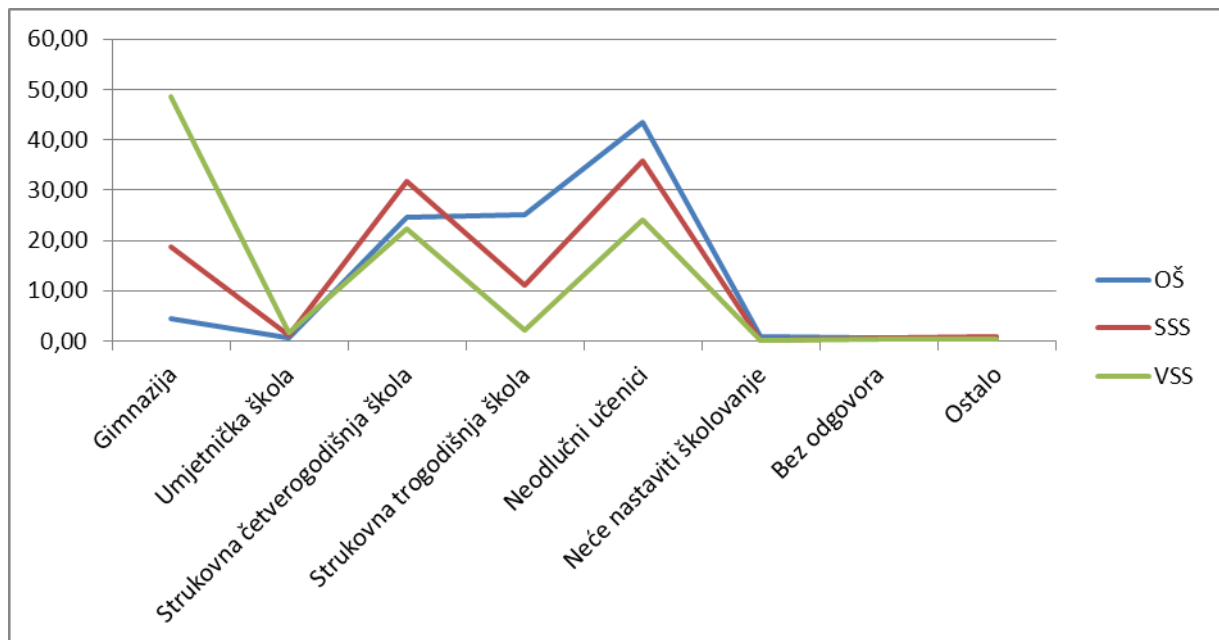
Nažalost, istraživanja utjecaja društvenog i ekonomskog statusa obitelji u konačnici su podijeljena. Taj nedostatak konsenzusa se djelomično može pripisati ograničenom broju istraživanja u ovom području, činjenici da je socioekonomski status rijetko primarni fokus istraživanja (Brown i sur., 1996), ali i nedostatku detaljnijih obrazlaganja o socioekonomskom statusu sudionika istraživanja (Whiston & Keller, 2004b). Iako se većina istraživača slaže kako postoji povezanost između socioekonomskog statusa i profesionalnih namjera učenika, postoje i mnogi drugi psihološki i socijalni elementi koji upotpunjuju sliku o socioekonomskom statusu obitelji, a koji također utječu na odabir obrazovanja i/ili zapošljavanja, kao što su utjecaji zajednice i obrazovnog sustava (Brown i sur., 1996). Stoga su potrebna daljnja istraživanja o povezanosti socioekonomskog statusa roditelja i profesionalnih namjera učenika.

7. PRILOZI

Prilog 1. – Grafički prikazi deskriptivnih pokazatelja razine obrazovanja očeva i majki i profesionalnih namjera učenika osmih razreda osnovnih škola na području Republike Hrvatske, u razdoblju od 2009.-2012.

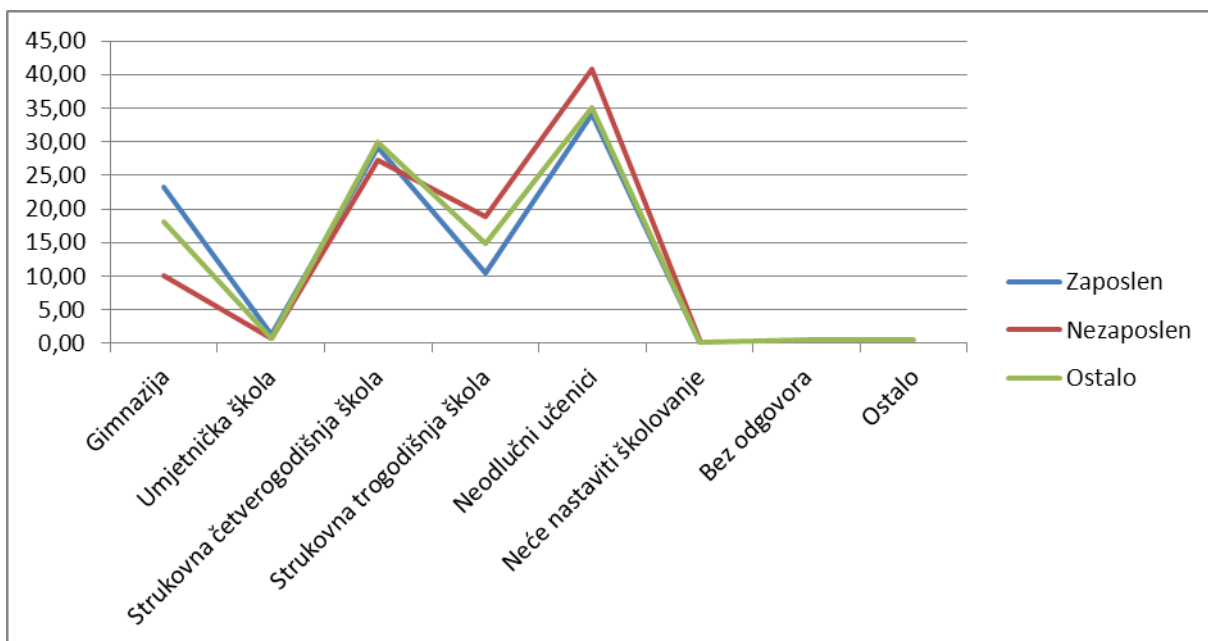

Grafički prikaz A - Prikaz profesionalnih namjera učenika s obzirom na obrazovnu razinu očeva prema unesenim podacima za razdoblje od 2009. do 2012. godine

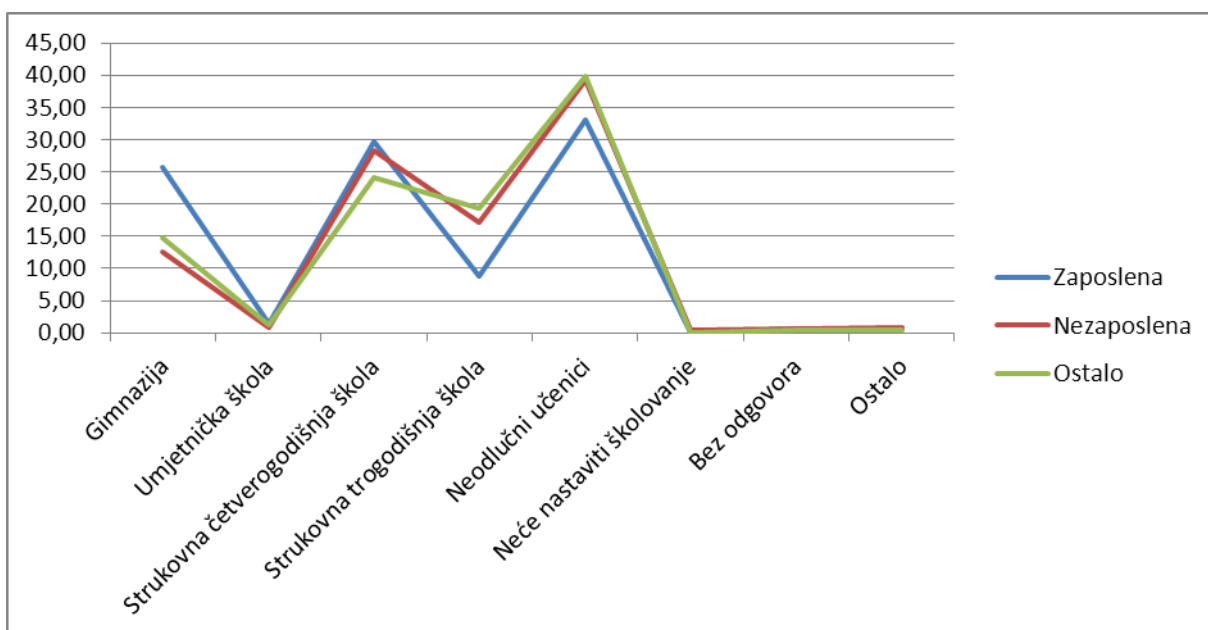

Grafički prikaz B - Prikaz profesionalnih namjera učenika s obzirom na razinu obrazovanja majki prema unesenim podacima za razdoblje od 2009. do 2012. godine

Prilog 2. - Grafički prikazi deskriptivnih pokazatelja radnog statusa očeva i majki i profesionalnih namjera učenika osmih razreda osnovnih škola na području Republike Hrvatske, u razdoblju od 2009.-2012.

Grafički prikaz C - Prikaz profesionalnih namjera učenika s obzirom na radni status oca prema unesenim podacima za razdoblje od 2009. do 2012. godine

Grafički prikaz D - Prikaz profesionalnih namjera učenika s obzirom na radni status majke prema unesenim podacima za razdoblje od 2009. do 2012. godine

8. LITERATURA

1. Ainsworth, M.D.S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44 (4),709-716.
2. Bratcher, W.E. (1982). The influence of the family on career selection: A family systems perspective. *The Personnel and Guidance Journal*, 61 (2), 87-91.
3. Brown, M.T., Fukunaga, C., Umemoto, D., & Wicker, L. (1996). Annual Review, 1990-1996: Social class, work, and retirement behavior. *Journal of Vocational Behavior*, 49, 159-189.
4. Bryant, B.K., Zvonkovic, A.M., & Reynolds, P. (2006). Parenting in relation to child and adolescent vocational development. *Journal of Vocational Behavior*, 69, 149-175.
5. Lopez, F.G. & Andrews, S. (1987). Career indecision: A family systems perspective. *Journal of Counseling and Development*, 65, 304-307.
6. Ferry, N.M. (2006). Factors influencing career choices of adolescents and young adults in rural Pennsylvania. *Journal of Extension*, 44 (3), 1-6.
7. Hill, N.E., Ramirez, C., & Dumka, L.E. (2003). Early adolescents' career aspirations: A qualitative study of perceived barriers and family support among low-income, ethnically diverse adolescents. *Journal of Family Issues*, 24 (7), 934-959.
8. Jacobs, J.A., Karen, D., & McClelland, K. (1991). The dynamics of young men's career aspirations. *Sociological Forum*, 6 (4), 609-639.
9. Keller, B. & Whiston, S. (2008). The role of parental influences on young adolescent's career development. *Journal of Career Assessment*, 16 (2), 198-217.
10. Kracke, B. (1997). Parental behaviors and adolescents' career exploration. *The Career Development Quarterly*, 45 (4), 341-350.
11. Mau, W., Hitchcock, R., & Calvert, C. (1998). High school students' career plans: The influence of others' expectations. *Professional School Counseling*, 2, (2), 161-167.
12. McMahon, M. & Patton, W. Eds (2006). *Career Counselling. Constructivist Approaches*. London: Routledge.
13. MZSS (2008). Izvješće o provedbi Zajedničkog memoranduma o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske, između Vlade RH i EK za razdoblje od ožujka 2007. do lipnja 2008. godine. Zagreb: Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi.
14. Plant, P. (2003). The Five Swans: Educational and Vocational Guidance in the Nordic Countries. In: *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, Vol. 3, No. 4, 2003, pp. 85-100. Dordrecht: Kluwer.
15. Polson, C.J. & Jurich, A.P. (1980). Using adolescent occupation development to strengthen the parent-adolescent relationship. *Family Strengths*, 2, 253-266.
16. Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (NN 59/90)
17. Roe, A. (1957). Early determinants of vocational choice. *Journal of Counseling Psychology*, 4(3), 212-217.
18. Ryan, N.E., Solberg, S.V., & Brown, S.D. (1996). Family dysfunction, parental attachment, and career self-efficacy among community college students. *Journal of Counseling Psychology*, 43 (1), 84-89.

19. Schulenberg, J.E., Vondracek, F.W., & Crouter, A.C. (1984). The influence of family on vocational development. *Journal of Marriage and the Family*, 46 (1), 129-143.
20. Sultana, R.G. (2001). Vještine upravljanja karijerom za mlade i odrasle u kontekstu javnih službi za zapošljavanje. Kritički osvrt i priprema za aktivnost zajedničkog učenja u okviru ELGPN-a
21. Sultana, R.G. & Watts, A.G. (2006). *Career Guidance in Europe's Public Employment Services: Trends and Challenges*. Bruxelles: European Commission (ref. CE-V/1-06-001-EN-C).
22. Skupina autora (2011). Cjeloživotno profesionalno usmjeravanje u Republici Hrvatskoj s aspekta Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, brošura konferencije "80 godina cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj: Novi izazovi i pristupi"
23. Šverko, B. (2000). Vodič kroz zanimanja - elektroničko izdanje: Prilozi vrednovanju profesionalnog usmjeravanja putem Interneta, Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
24. Vijeće Europske unije (2004). Jačanje politika, sustava i praksi usmjeravanja tijekom života, 9286/04 EDUC 109 SOC 234.
25. Vijeće Europske unije (2008). Bolja integracija cjeloživotnog usmjeravanja u strategije cjeloživotnog učenja, 2905. sastanak vijeća vezan za obrazovanje, mlade i kulturu, Bruxelles, 21. studenog 2008.
26. Zingaro, J.C. (1983). A family systems approach for the career counselor. *The Personnel and Guidance Journal*, 62 (1), 24-27.
27. Weinger, S. (2000). Opportunities for career success: Views of poor and middle-class children. *Children and Youth Services Review*, 22 (1), 13-35.
28. Whiston, S. & Keller, B. (2004a). The influences of the family of origin on career development: A review and analysis. *The Counseling Psychologist*, 32 (4), 493-568.
29. Whiston, S. & Keller, B. (2004b). Expanding research concerning family influences on career development: cultivating a number of brown spots. *The Counseling Psychologist*, 32 (4), 612-617.
30. Wright, J.D. & Wright, S.R. (1976). Social class and parental values for children: A partial replication and extension of the Kohn thesis. *American Psychological Review*, 41, 527-537.